I. G. VAN EYKEN,

DE LUCIANO PHILOSOPHO.

Viro Clarissimo C. W. Opzoomer

m. a.

DE LUCIANO PHILOSOPHO.

DISPUTATIO PHILOLOGICA INAUGURALIS

DE

LUCIANO PHILOSOPHO.

QUAM

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

BERNARDI TER HAAR

THEOL. DOCT. ET PROF. ORD.

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE IN

PHILOSOPHIA THEORETICA ET LITERIS HUMANIORIBUS
HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTET

ISAÄCUS GERARDUS VAN EYKEN,

Amisfurtensis,

A. D. XXX M. JUNII, ANNI MDCCCLIX, HORA IX.

TRAJECTI AD RHENUM,

APUD POST UITERWEER & SOC.

MDCCCLIX.

Ex officina typographica J. G. Andriessen.

PATRI CARISSIMO.

CONSPECTUS.

PRAEFATIO.

Neminem, qui vel primoribus labris Lucianea attigerit, fugit quam discrepantes et contrariae sint virorum doctorum de hujus scriptoris ingenio sententiae. Sufficit recensionem a Jacobo [1]) institutam legisse, ut cognoscatur inde a Lactantio usque ad nostram aetatem de illius meritis utrimque quasi de Patrocli corpore acerrime pugnatum esse. Neque id mirandum. Lucianus enim cum religionem popularem saepissime lusit, tum etiam de Socrate aeque ac de Christo ejusque sectatoribus, parum magnifice judicavit; nunquam igitur defuerunt, qui indignati quod sanctissima quaeque

---

1) Charakteristik Lucians von Samosata von Karl Georg Jacob. Hamburg, bei Fr. Perthes. 1832. pag. 3—17.

multo sale defricuisset, levem et malignum hominem eum appellarent, praeter sermonem purum, elegantem, facetum nihil in eo laudantes.

Ita vero omnem Luciano laudem detrahi non passi sunt viri tam ingenio quam doctrina insignes, Wielandus,[1]) Jacobus, Hermannus,[2]) qui et scriptis illius diligentius lectis et temporibus melius perspectis patronos ejus se professi sunt. A pluribus eum criminibus luculenter defendit Wielandus in characterismo Luciani operibus praefixo; doctius et copiosius idem fecit Jacobus, qui tamen prae magno amore, quo illum prosequebatur, laudandi studio saepe nimis indulsit. In hujus libro quae improbanda sint nemo acutius vidit quam Car. Fred. Hermannus, qui cum animadvertit in notandis Luciani scriptis nec chronologicum librorum ordinem ab illo servatum esse nec scripta spuria a genuinis satis diligenter esse semota, tum illud maxime reprehendit, quod de Luciani philosophia Jacobus tam pauca et exilia protulisset.

---

1) Lucians von Samosata sämmtliche Werke. Th. I. Ueber Lucians Lebensumstände, Charakter und Schriften.

2) Gesammelte Abhandlungen und Beiträge zur Classischen Litteratur und Alterthumskunde von Dr. Karl Friedrich Hermann, Prof. in Göttingen. 1849. N⁰ X. Zur Charakteristik Lucians und seiner Schriften. 201—208.

Nec immerito. Quicumque enim Luciani ingenium omni ex parte cognoscere et recte aestimare velit, is nisi quid de philosophia ille senserit bene cognitum habeat, a scopo aberrabit. Philosophia enim erat fons ex quo homines eruditi, qui popularem religionem contemnerent, quid de mundi creatore et gubernatore, quid de animi immortalitate esset statuendum discebant.

Jam vero quis non agnoscit, quam quisque habeat de rebus divinis sententiam, eam tam in rebus humanis aestimandis quam in dijudicandis ipsis hominibus summi esse momenti? Nec quisquam certe erit qui non perspiciat, inde omnem de finibus bonorum et malorum quaestionem pendere.

De hac autem re jam pridem mirum quantum dissentiunt viri docti. Alii in Epicureorum gregem eum rejicere non dubitant, [1]) alii Electicum, [2]) alii Scepticum fuisse [3]) asseverant. Photius sic de illo judicat: *τὰς γὰρ*

---

1) G. J. Vossius de hist. graec. litt. II. 15. Tillemont. Hist. d. Emp. T. II. part. 2. p. 707—710.

2) Brucker. Hist. Crit. phil. T. II. p. 615 sq. Tiemann über Lucians Schriften und Philosophie. S. 57.

3) F. F. Reitzii Sylloge de aetate, vita scriptisque Luciani, p. LXX (operibus a Lehmanno praefixa): „nam Scepticum fuisse *Nostrum*, satis prodit, utcumque Scepticos belle traducat in *Vit. Auct.* c. 27.“ Jacob. l. l. p. 85.

ἄλλων κωμῳδῶν καὶ διαπαίζων δόξας αὐτὸς ἣν θειάζει οὐ τίθησι: quem Baylius et Tzschirnerus secuti sunt. [1]) Hermannus illum per magnam vitae partem de omni philosophia desperasse, aetate vero provectiore Epicurum secutum esse statuit. [2]) Plankius per quinque annos Lucianum serio philosophiam tractasse pro certo affirmat. [3]) Rankeus philosophiam a Luciano laesam et principes illos, Socratem, Platonem, alios, ab eo contemptos esse praecise negat. [4]) Chlebus, postquam monuit Lucianum omnem philosophiae institutionem talem duxisse, ex qua detrimenti et incommodi multum, utilitatis parum percipere homines possent, postremo haec addit: „qui quum nihil quaerendum esse „sentiret omnibus philosophorum studiis nisi praesidia „ad vitam bene instituendam idonea, Cynicos, si „moderate illorum inventis uti quis vellet, non totos

---

1) Phot. Bibl. cod. 128. Pet. Bayle, Lex. hist. crit. s. n. Perriers. T. III. p. 678. Tzschirner Fall des Heidenthums. Th. I. s. 155.

2) l. l. p. 214.

3) Quaestiones Lucianeae. Libelli Lucianei tempore atque ordine disponuntur, eorumque argumenta ita enarrantur, ut quid de Luciani satira, philosophia librorumque nonnullorum, qui videbantur historici, fide judicandum sit, appareat. Scripsit Ad. Planck. Tubingae, ex off. L. T. Fues. 1851. pag. 10.

4) Pollux et Lucianus. Scripsit C. F. Ranke. Quedlinburgi. 1831. p. 25.

„rejiciendos judicabat; at, cum hominum ingenia ad „illos repraesentandos vix comparata esse reputaret, „nihil melius et fructuosius habebat quam voluptatibus, „quae satisfacerent sensibus, nos tradere et caetera „quocunque modo fortuna tulisset nihil curare." [1])

In tali virorum doctorum dissensione ipsa Luciani scripta adeamus necesse est; ante autem quam ad propositam nobis quaestionem aggredimur, de Luciani vita et scriptis pauca praemonenda.

---

1) De Luciano philosopho dissertationem scripsit Guil. Chlebus. Berolini. 1837. p. 54.

DE LUCIANI VITA ET SCRIPTIS.

Luciani vitae enarratori unicus fons sunt ipsius scripta; quae enim Suidas [1]) de illo refert ita sunt comparata, ut nisi quam fuerit huic compilatori ignotus et invisus discere inde nihil liceat. Quamquam autem omnes, qui ejus vitam attigerunt, de fonte unde notitia ejus pe-

---

1) *Λουκιανὸς Σαμοσατεὺς ὁ ἐπικληθεὶς βλασφημὸς ἢ δύςφημος [ἢ ἄθεος εἰπεῖν μᾶλλον], ὅτι ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ γελοῖα καὶ τὰ περὶ τῶν θείων εἰρημένα παρατίθεται. γέγονε δὲ ἐπὶ τοῦ Καίσαρος Τραϊανοῦ καὶ ἐπέκεινα. ἦν δὲ οὗτος τὸ πρὶν δικηγόρος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· δυςπραγήσας δὲ ἐν τούτῳ ἐπὶ τὸ λογογραφεῖν ἐτράπη, καὶ γέγραπται αὐτῷ ἄπειρα. τελευτῆσαι δὲ αὐτὸν λόγος ὑπὸ κυνῶν, ἐπεὶ κατὰ τῆς ἀληθείας ἐλύττησεν. εἰς γὰρ τὸν Περεγρίνου βίον καθάπτεται τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αὐτὸν βλασφημεῖ τὸν Χριστὸν ὁ παμμίαρος. διὸ καὶ τῆς λύττης ποινὰς ἀρκούσας ἐν τῷ παρόντι δέδωκεν· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι κληρονόμος τοῦ αἰωνίου πυρὸς μετὰ τοῦ Σατανᾶ γενήσεται.* **Suidas ed. Gaisford, Tom. II. p. 2334. ed. Bernh. Vol. II, p. 604.**

tenda sit idem sentiunt, tamen mirum quantum in vitae enarratione a se discedunt. Neque id mirum cuiquam accidet, qui, quae in vitae enarratore requirantur, reputaverit. „Nam primum, ut verissime monuit Ran-„keus [1]), quum ex ipsis Luciani libris vera cognitio „haurienda sit, qui hos non accuratissime legit nec „graecae linguae peritissimus est, ut verba ejus optime „intelligat, non poterit recte de rebus Luciani exponere. „Accedit quod Lucianus non nude pleraque et sim-„pliciter quae de se profert explicat, sed, ut mos est „apud scriptores satyricos, tecte nonnulla significat magis „quam aperit.“ Postremo, quam necessarium sit, ut a vitae enarratore et genuini libri a spuriis secernantur et scripta temporum ordine disponantur, idem copiose exponit. At vero quum neque de nonnullorum librorum fide neque de tempore, quo singuli scripti sint, satis constet, nonnisi ea quae pro certo affirmari possunt commemorabo.

Lucianus natus est Samosatae [2]); ejus autem parentes natione non Syros, sed Graecos homines fuisse veri simile est. Cum desiisset in scholas ventitare, quindecim fere

---

1) Ranke, l. l. p. 15 seq.

2) *Scytha*, cap. 9. *Reviviscentes*, cap. 19. *Quomodo historia sit conscribenda*, cap. 24. Cf. Forbiger, Alte Geographie, th. II. p. 643.

annos natum pater eum leviro in disciplinam dedit, ut artem statuariam disceret qua exercenda victum sibi quaereret. At mox artis hujus desertor exstitit; rhetor et sophista factus est. Quis ejus studia magister rexerit, ubi eruditionis copiam rhetori et sophistae necessariam sibi comparaverit, nullibi tradit. Itinera eum multa fecisse et varias adiisse regiones [1]), felici rerum successu gavisum esse et haud sine laude in patriam rediisse [2]) ipse in *Somnio* aperte testatur.

Eadem fere narrat in dialogo, qui inscribitur *Bis Accusatus* cap. 27 sqq. ubi a Rhetorica tanquam a derelicta uxore per fictionem judicii publici *κακώσεως* accusatur, quae talia contra illum profert: „Mea ille opera gloria et divitiis gaudet, quippe quae admodum adolescentem, lingua adhuc barbarum, circa Joniam oberrantem et quid de se ipso faceret dubium, suscepi atque institui. Quoquoversus eum secuta sum, ut clarum et nobilem redderem. At quae in Jonia et Graecia feci, modica sunt; trajecto vero Jonico sinu in Italiam illum secuta sum, in Gallia eum locupletavi. Nunc vero me

---

1) *Somn.* cap. 15: *ἀπὸ τῆς ἕω ἀρξάμενος ἄχρι πρὸς τὰ ἑσπέρια κ. τ. λ.*

2) *Somn.* cap 18: *οἷος δὲ πρὸς ὑμᾶς ἐπανελήλυθα, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, οὐδενὸς γοῦν τῶν λιθογλύφων ἀδοξότερος.* *Cf. Apologia*, cap. 15.

dereliquit, ut cum Dialogo consortium iniret." Lucianus ut concedit Rhetoricam vera haec dixisse, ita negat se non idoneas ob causas illam dereliquisse, quippe quae a pristina vitae simplicitate recedens jam meretricio more vivat. *Καίτοι*, (ita pergit) *εἰ καὶ μηδὲν αὐτῇ τοιοῦτο ἐπέπρακτο, καλῶς εἶχέ μοι ἀνδρὶ ἤδη τετταράκοντα ἔτη σχεδὸν γεγονότι, θορύβων μὲν ἐκείνων καὶ δικῶν ἀπηλλάχθαι, καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς δικαστὰς ἀτρεμεῖν ἐᾶν, τυράννων κατηγορίας καὶ ἀριστέων ἐπαίνους ἐκφυγόντα, ἐς δὲ τὴν Ἀκαδημίαν ἢ ἐς τὸ Λύκειον ἐλθόντα τῷ βελτίστῳ τούτῳ Διαλόγῳ συμπεριπατεῖν ἠρέμα συνδιαλεγομένους, τῶν ἐπαίνων καὶ κρότων οὐ δεομένους*. Inde effici potest, quadragenarium Lucianum, missis rhetoricis et sophisticis studiis, comico-satiricos dialogos scribere instituisse (conf. cap. 34.) Sunt tamen qui provocantes ad locum *Piscatoris* cap. 29 putant, Lucianum in adolescentia prius rhetoricae operam dedisse, inde demum sophistam esse factum, quum propter malas oratorum artes judicia reliquisset [1]). Verba haec sunt: *ἐγὼ γὰρ ἐπειδὴ τάχιστα συνεῖδον ὁπόσα τοῖς ῥητορεύουσι τὰ δυσχερῆ ἀναγκαῖον προσεῖναι, ἀπάτην καὶ ψεῦδος καὶ θρασύτητα καὶ βοὴν καὶ ὠθισμοὺς καὶ*

---

1) Cf. A. Mees, Dissertatio de Luciani studiis et scriptis juvenilibus. 1841. pag. 19.

μυρία ἄλλα, ταῦτα μὲν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, ἀπέφυγον, ἐπὶ δὲ τὰ σὰ, ὦ Φιλοσοφία, καλὰ ὁρμήσας ἠξίουν ὁπόσον ἔτι μοι λοιπὸν τοῦ βίου καθάπερ ἐκ ζάλης καὶ κλύδωνος εἰς εὔδιόν τινα λιμένα σπεύσας ὑπὸ σοὶ σκεπόμενος καταβιῶναι." De hoc autem loco recte Meesius monuit, hic non juvenilem aliquam a forensi ad scholasticam eloquentiam transitionem significari, sed eam qua, relicta omnino utraque, ad philosophiae otium et novum scribendi genus se converteret.

Conversis studiis magnam vitae partem Athenis eum degisse cum ex scriptis satiricis, quorum scenam fere semper urbem Athenas fecit, conjici potest, tum e *Demonactis* cap. 1, ubi cum hoc philosopho, qui Athenis vitam degebat, per magnum temporis spatium familiariter se vixisse dicit, pro certo affirmare licet; *θατέρῳ δὲ τῷ Δημώνακτι καὶ ἐπὶ μήκιστον συνεγενόμην.*

Senex denuo sophisticas recitationes composuit [1], afflictis, ut videtur, fortunis coactus; extremo vitae tempore publico munere in Aegypto functus est (*Apol.* 12) [2]. Quo aetatis anno mortuus et ubi sepultus sit,

---

1) *Bacchus, Hercules, pro lapsu.*

2) Luciani Samosatensis opera edidit Guil. Dindorf. vol. 1. 1858. pag. VIII: „Apparet ex his verbis, quae non explicuerunt interpretes, „Lucianum hypomnematographum fuisse praefecti Alexandriae, cujus „muneris mentio fit apud Strabonem 17, p. 797, et in codicis Theodo-

plane latet. Quod autem ad annum Luciani natalem attinet, Wielandus [1]) anno CXVII p. Chr. n., Struvius [2]) anno CXXX p. Ch. n. natum eum existimabant. Accuratius vero hanc quaestionem explicaverunt Wetzlarius [3]) et Meesius [4]); quorum hic annum ejus natalem non potuisse post a CXXV p. Ch. n. incidere demonstravit, ille ipsum hunc annum natalem ei fuisse probabiliter constituit.

Ut Luciani vita in tres partes, ita scripta ejus in tria genera aptissime dividuntur: scripta sophistica juvenilia, dialogos comico-satiricos, recitationes sophisticas seniles. Non est quod moneam in aestimando scriptoris

---

„ siani libro XII, lege 192, Tit. I, de decurionibus: „*si quos spontaneos* „ *hypomnematographi* (Alexandrinae civitatis) *munificos suis exhorta-* „ *tionibus ad publicas nominaverint functiones, Augustalis Jubemus* „ *non expectandum esse consensum, qui fit plerumqne venalis*" etc. „ quem locum Valesius comparaverat ad Ammian. Marcell. 28, 1, 21, „ et apud Philonem Judaeum adversus Flaccum, vol. 2. p. 536, 21, „ de Lampone quodam loquentem, *παρεστὼς γὰρ τοῖς ἡγεμόσιν* „ *ὁπότε δικάζοιντο, ὑπεμνηματίζετο τὰς δίκας εἰσάγων* „ *ὡς ἔχων τάξιν· εἶτα τὰ μὲν ἀπήλειφεν ἢ παρήει ἑκὼν,* „ *τὰ δ᾽οὐ λεχθέντα προσενέταττεν.*"

1) l. l. Th. 1. S. XVII.

2) De aetate Luciani scripsit E. Ae. Struvius, Gorlicii, 1829 pag. 3.

3) God. Wetzlar. Commentatio de aetate, vita et scriptis Luciani. Marburg, 1834, pag. 4—12.

4) Mees. l. l. p. 70—72.

ingenio et adumbrando charactere opera tam tempore quam argumento et consilio tantum inter se distantia non eadem trutina esse ponderanda. Recte monuit Hermannus [1], in Luciani characterismo senilia viri scripta et multo magis juvenilia nisi „cum grano salis" adhiberi non posse, quippe quae veram Lucianei ingenii effigiem admodum raro ostendant. Nec mirum: sophista enim prae benevolentiae captandae studio saepe verba et sententias ad auditorum mentes et voluntates accommodare debuit. Maximi vero momenti sunt dialogi comico-satirici, in quibus quid de rebus divinis et humanis ipsi videretur libere elocutus est.

His animadversis disquisitionem nostram ita instituere propositum est, ut quid Lucianus per tres illas vitae periodos de philosophia et de philosophis statuerit ordine exponamus.

---

1) Hermann. l. l. p. 210: „Ob und was fur äussere Umstände in diesen Jahren (per ultimam vitae partem) den freien flug des Adlers wieder zur Erde niederzogen ist unbekannt; so viel aber ist sicher, dass diese Schriften nur *cum grano salis* zur Charakteristik ihres Urhebers gebraucht werden können. Noch mehr aber gilt dieses von der ungleich grössern Zahl derer, die wir seinen Jugendjahren und der Zeit *vor* jenem vorhin bezeichneten Normal- und Wendepuncte zuweisen müssen" u. s. w.

QUALE JUDICIUM DE PHILOSOPHIA ET DE CLARIS PHILOSOPHIS LUCIANUS IN SCRIPTIS SOPHISTICIS PRIMAE PERIODI TULERIT EXPONITUR.

Inter scripta, quae omnium criticorum consensu ad juvenilem Luciani aetatem referuntur, primum locum tenet liber *de Saltatione.* Est ea disputatio mere sophistica, duabus ex partibus constans, quarum altera (praefatio) attico sale abundat, altera (artis pantomimicae laudatio) multis mendis laborat. Ad libri tempus accuratius definiendum certa indicia desiderantur.

Colloquitur ibi Lucinus quidam cum Cratone, philosopho cynico, barbato sene, qui ei summam levitatem, immo lasciviam exprobraverat, quod pantomimis gauderet; a quibus opprobriis ille ita se defendit, ut Cynicum res nulla reprehensione dignas, contra laudandas potius, prae inscitia carpere ostendat [1]). Cynicus vero, istud nihil

---

1) Cap. 1. *καὶ συγγνώμη σοι, εἰ ἐξ ἀρχῆς βιῷ αὐχμηρῷ συζῶν, καὶ μόνον τὸ σκληρὸν ἀγαθὸν ἡγούμενος ὑπ' ἀπειρίας αὐτῶν, κατηγορίας ἄξια εἶναι νενόμικας.*

ad se pertinere ratus, nova convicia in illum confert: Tu vero qualis homo es, o Bone, qui, quum eruditioni innutritus sis et philosophiae mediocriter operam dederis, prae saltatore optimarum artium studia et antiquorum consuetudinem missa facias; aegre fero, quod optimorum oblitus virorum, Platonis, Chrysippi et Aristotelis, tali spectaculo delectaris.

Lucianus igitur juvenis philosophiae mediocriter operam dedit, at non ita, ut unam scholam prae ceteris probaret [1]). Nec mirandum, si rhetor et sophista, ut de quaque re eleganter et copiose dicere posset, philosophiam etiam attingere necesse habuerit, idem, ut sermone puro et Attico uteretur, scriptores Atticos, in quibus Plato facile primas tenet, saepe lectitaverit [2]). Principum igitur philosophorum scripta legit Lucianus, nullius tamen sectae doctrinam prae ceteris amplexus est, immo propter philosophiae pudorem homines interdum ignota reprehendere, cap. 69 tecte philosophiae in-

---

1) *οὐκ ᾐδέσθην μόνον ὑπὲρ σοῦ, ἀλλὰ καὶ ἠνιάθην, εἰ Πλάτωνος καὶ Χρυσίππου καὶ Ἀριστοτέλους ἐκλαθόμενος, κάθησαι κ. τ. λ.*

2) *Pisc.* cap. 6. *Bis Acc.* cap. 34. Cf. C. G. Cobet, Variae lectiones, qui p. 300 sqq. Lucianum saepe antiquum dicendi usum non satis observasse multis docuit.

putat [1]). Haec de philosophia universe; quae enim cap. 35 de physicae ethicae et dialecticae vi, quam in saltatorem habeant, disserit, non ita sunt comparata, ut inde satis tuto aliquid effici possit.

Restat igitur ut quid de clarissimis philosophis statuerit exponamus. Et primum quidem in censum venit locus cap. 25, ubi Socratem *σοφώτατον ἄνδρα* appellat. Cave tamen ne inde efficias Lucianum de Socrate magnifice sensisse; latet anguis in herba, ut jam significant verba, quae addit: *εἴγε πιστευτέον τοῦτο περὶ αὐτοῦ λέγοντι τῷ Πυθίῳ.* Immo tecte Socratis illicitum puerorum amorem perstringit, ubi de illo hoc dicit: si ars pantomimica Socratis aetate floruisset, non illa prius quidquam pueros doceri jussisset. Urgere tamen haec verba nollem, nisi aliunde nobis constaret, Lucianum hac in parte inique de Socrate judicasse.

In eodem libro duobus locis mentionem injicit de Platone: cap. 34 hunc philosophum alia saltationis genera laudasse, alia rejecisse nude ponit; cap. 70 Platonicam animae divisionem commemorat, additis verbis: *εἰ δ'*

---

1) *Τιμοκράτης δὲ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ* (Lesbonactis) *ἰδών ποτε ἅπαξ, οὐκ ἐξεπίτηδες ἐπιστὰς, ὀρχηστὴν τὰ αὐτοῦ ποιοῦντα, Οἵου με, ἔφη, θεάματος ἡ πρὸς φιλοσοφίαν αἰδὼς ἀπεστέρηκεν.*

ἔστιν ἀληθῆ ἃ περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων λέγει, quibus satis declarat, se illam neque probare neque rejicere. Multo minus ex iis, quae cap. 70 de Aristotele pulchritudinis laudatore et quae de saltatoris silentio habet, quo Pythagoricum dogma innuatur, efficere licet, quid de his philosophis statuerit. Ceteros igitur philosophos a Luciano ibi neque laudatos neque laesos esse constat; Socratem excepimus. Videamus igitur, quid in aliis scriptis hujus periodi de illo statuerit Lucianus.

Nullibi tam aperte puerorum amorem pudicissimo viro culpae dat quam in libro, cui titulus est: *de Domo*. De vi enim, quam locorum amoenitas in oratorem habet, disserens ita pergit: *καίτοι Σωκράτει μὲν ἀπέχρησε πλατανου εὐφυία καὶ πόα εὐθαλὴς καὶ πηγὴ διαυγὴς μικρὸν ἀπὸ τοῦ Εἰλισσοῦ, κἀνταῦθα καθεζόμενος Φαίδρου τε τοῦ Μυρρινουσίου κατειρωνεύετο καὶ τὸν Λυσίου τοῦ Κεφάλου λόγον διήλεγχε καὶ τὰς Μούσας ἐκάλει καὶ ἐπίστευεν ἥξειν αὐτὰς ἐπὶ τὴν ἐρημίαν συμπεριληψομένας τῶν περὶ τοῦ ἔρωτος λόγων. καὶ οὐκ ᾐσχύνετο γέρων ἄνθρωπος παρακαλῶν παρθένους συνεσομένας τὰ παιδεραστικά.* Multum valet hic locus ad infringendam opinionem eorum, [1]) qui Socratem a Luciano vituperatum esse negant. Quum enim neque

---

1) Ranke, l. l. p. 25.

disputationis nexus ejusmodi digressionem requirat et serio loquens talia de philosophiae parente affirmet, pro certo statuere audeo illum ex intima animi persuasione Socratem, ut qui τὰ καλὰ in ore haberet ad obscoenos amores tegendos, odisse. Haud facile cuipiam continget ut hac in re levitatis crimen a Luciano amoveat; illud tamen monere lubet, et Socratis aetate et postea non defuisse, qui minus magnifice de illo judicarent. Cicero de Nat. Deor. 1, cap. 34, idem illud de Zenone affirmat, qui non eos solum, qui tum erant, philosophos, Apollodorum, Syllum, ceteros figebat maledictis, sed Socratem ipsum, parentem philosophiae, Latino verbo utens, scurram Atticum fuisse dicebat.

Eandem criminationem iterum reperimus in libro, cui titulus est *Amores*, cap. 23, 24 et 48, ubi Socrates et Plato ut paederastiae laudatores carpuntur a Charicle, contra laudibus efferuntur a Callicratida. Quum vero de hujus libri auctoritate 1) non constet, hos locos urgere nolo.

---

1) Hic liber ob dicendi genus nimis tumidum et ab Lucianeo discrepans a multis addubitatur. Solanus vero conjecit, idque Hermannus l. l. p. 204 pro certo affirmat, hoc opus esse conscriptum a Luciano, Asianae inflatae ac tumidae rhetoricae alumno. Quidquid est, meliora monuerunt quam Planckius, qui l. l. p. 16 haec dicit: „mihi quidem eo

Transeamus ad eos locos, ubi Socratem cum laude commemorat Lucianus. Primum in censum venit liber, cui titulus est, *Calumniae non temere esse credendum*, cap. 29; hoc autem opus quum a Planckios ad scripta senilia referatur, prius quibus argumentis ab hujus sententia discedere cogar exponam.

Planckius p. 31 nude haec ponit: „tres in Aegypto „conscripti libri, *Apologia*, *Calumniae non temere esse „credendum* et *Pro lapsu*." Deinde p. 34 narrat Lucianum apud praefectum Aegypti impietatis accusatum hanc defensionem scripsisse: „munus istud Aegyptiacum cum „teneret Lucianus, pravae etiam, ut videtur, ejus de „rebus divinis opiniones ad praefectum Aegypti defere„bantur (cap. 10, 12, 14): itaque Lucianus in libello,

---

„tempore scriptus videtur hic liber, quum Luciani ingenium adolevisset „jam satis, ut res serias tractandi meliorem quae in eo inerat naturae „partem saepe incederet cupiditas; at relabentem videmus hominem „ob vanissimae gloriae libidinem ad corruptissimos saeculi mores et „sensus, ita ut qui aemulus modo fieri voluit per Nigrinum vitae „perfectae a Platone institutae vel Triptolemi assectator in seminibus „sapientiae et honestatis in animos hominum spargendis, idem liben„tissime fieret Epicuri de grege porcus." Idem de Aristophane, Horatio, Wielando et Voltario ita disputat, ut quam vim habeat in talibus viris dijudicandis divinarum rerum persuasio, praeter Suidam et scholiastam luculentius illo exemplum invenire non potuerimus.

„*Calumniae non temere esse credendum*, delationibus ejus-„modi maximam rebus privatis ac publicis afferri pestem „docet, monetque quomodo illis occurrendum sit.“ Tota vero haec narratiuncula Planckii nititur conjectura putantis, Lucianum locis modo laudatis se ipsum significasse; hos igitur expendamus. Cap. 10 et 12 Lucianus narrat calumniam in aulis principum maxime vigere; res satis inter omnes nota; nunquam tamen Lucianus coram praefecto tali defensione usus esset, qua mores eorum qui in aulis degunt acerbissimis figuntur conviciis: *ἔνθα ὁ μὲν χρηστὸς ἀτεχνῶς εὐθὺς ἀνατέτραπται καὶ παρασέσυρται καὶ τὸ τελευταῖον ἀτίμως ἐξέωσται, ὁ δὲ κολακευτικώτερος καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας κακοηθείας πιθανώτερος εὐδοκιμεῖ καὶ ὅλως φθάσας κρατεῖ κτέ.* (cap. 10.) Cap. 14 calumniatores adversus pii hominis amicum atheismi et impietatis insimulatione uti solere dicit. Inde vero quo jure aliquis efficiat Lucianum se ipsum respexisse, non video. Praefecto enim, quisquis ille fuit, qui ei hoc munus obtulit, nec scripta ejus nec arcta cum Epicureis necessitudo ignota esse potuerunt. Apparet igitur totam hanc narratiunculam mera niti Planckii conjectura, quare Meesium [1]) potius sequor, qui librum illum ad juvenilia Luciani scripta retulit; recte

---

1) l. l. p. 37.

*

enim haec monet: „Sermonis granditas ac rhetorici loci „communes passim testantur declamationem hanc esse „potius quam hortationem, qua propriam caussam „Lucianus adversus philosophorum calumnias tueri „studuerit. Etenim calumnias istas longe diversa ratione „ipse posteriore aetate, quum demum id fieri necesse „erat, castigare aggressus est."

Haec eam ob causam praemisi, ne quis ex cap. 29 efficeret, Lucianum aetate provectiore suum de Socrate judicium in melius mutasse. Leguntur ibi haec: *τί γὰρ ἂν τις ἢ τὸν Σωκράτην λέγοι, τὸν ἀδίκως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διαβεβλημένον ὡς ἀσεβῆ καὶ ἐπίβουλον;* Hic Lucianus inter eos, quibus insontibus pernicies a calumniatoribus esset allata, Socratem ut illustrissimum exemplum refert. Id autem criminationi supra in eum collatae nequaquam repugnat; aliud est enim pueros amare, aliud deos negligere et libertati insidiari.

Cavendum item, ne nimium tribuas iis quae in *Somnio*, cap. 12, de Socrate disseruntur. Ibi Eruditio in numero eorum quibus gloriam impertiverat Socratem nominat: *ὁ δὲ Σωκράτης καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῇ ἑρμογλυφικῇ ταύτῃ τραφεὶς, ἐπειδὴ τάχιστα συνῆκε τοῦ κρείττονος καὶ δραπετεύσας παρ' αὐτῆς ηὐτομόλησεν ὡς ἐμὲ, ἀκούεις ὡς παρὰ πάντων ᾄδεται.* Neminem enim aptius nominare hic potuit

Eruditio quam Socratem, quem perinde ac Lucianum, missa arte statuaria, doctrinae fama nobilitaverat. Haec de Socrate; videamus quid de hujus discipulo Platone senserit.

In libro, cui titulus est *Muscae Encomium*, facete carpit principem Academiae, quod in *Phaedone* ad muscae *παλιγγενεσίαν* cinere effectam non attendisset: (cap. 7) *ὃ δὲ μέγιστον ἐν τῇ φύσει αὐτῶν* (muscarum) *ὑπάρχει, τοῦτο δὴ βούλομαι εἰπεῖν. καί μοι δοκεῖ ὁ Πλάτων μόνον αὐτὸ παριδεῖν ἐν τῷ περὶ ψυχῆς καὶ ἀθανασίας αὐτῆς λόγῳ. ἀποθανοῦσα γὰρ μυῖα τέφρας ἐπιχυθείσης ἀνίσταται καὶ παλιγγενεσία τις αὐτῇ καὶ βίος ἄλλος ἐξ ὑπαρχῆς γίνεται, ὡς ἀκριβῶς πεπεῖσθαι πάντας, ὅτι κἀκείνων ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχή, εἴγε καὶ ἀπελθοῦσα ἐπανέρχεται πάλιν καὶ γνωρίζει καὶ ἐπανίστησι τὸ σῶμα καὶ πέτεσθαι τὴν μυῖαν ποιεῖ κ. τ. λ.* Haec tamen verba ita sunt comparata, ut quid de Platone et de animi immortalitate senserit Lucianus inde efficere non audeamus; nisi igitur aliunde constet Lucianum omnem vitae futurae spem abjecisse, hunc locum urgere nolumus.

Haec sunt quae ex scriptis primae periodi ad nostram quaestionem eruere potuimus. Fortasse mirum alicui accidat, quod in hac disquisitionis parte *Nigrini* nullam mentionem feci; huic respondeo non assentiri me Wetzlario

(l. l. p. 37) ex *Hermotimi* loco cap. 24 cum *Nigrino* collato efficienti, hunc dialogum a Luciano viginti quinque annos nato conscriptum esse. Philosophus enim, qui Lucino juveni viam ad virtutis fastigium monstraturum se profitetur (*Herm.* cap. 24), non idem est ac Nigrinus; contra toto coelo, ut ajunt, hi ambo a se invicem distant. In *Hermotimo* enim Lucianus nobis ostendit Stoicum de schola, qui virtutis ardua semper in ore habet, a quo Nigrinus, qui practicam profitetur philosophiam, mirum quantum differt. Potius igitur cum Wielando [1]) credimus, Lucianum hunc dialogum scripsisse, quum jam constituisset missa rhetorica Athenas concedere [2]).

---

1) Wieland. l. l. Th. 1. S. 18, cui assentitur Schoell, Gesch. der Gr. Litt. Bd. II, S. 476. Rankeus l. l. p. 23 hujus libri fidem addubitat; „ceterum praeter encomium Demosthenis, Pseudosophistam s. Soloe-„cistam, aliosque libellos, adeo Nigrinum s. de moribus philosophi „alius esse scriptoris opus suspicor."

2) Mees l. l. p. 47, not. 4, qui Wielandum sequitur, ad sententiam corroborandam recte haec monet: „Dialogi scena prope „Romam est, Athenas autem cogitasse Luc. colligas ex cap. 3 et 12 „sqq. Scriptum esse dialogum quum jam demigrasset Luc. ex praefixâ „epistola apparet."

Hermannus l. l. pag. 222, not. 51, Wetzlarii sententiam ita defendit, ut tamen a Luciani viginti quinque annos nato confectum esse hunc dialogum neget: „doch will ich allerdings nicht behaupten, dass das

De *Nigrino* plura dicendi locus erit in ea nostrae disputationis parte, qua qualem philosophiam commendaverit Lucianus exponetur.

„Gespräch alsbald nach Lucians zusammentreffen mit Nigrin verfasst „sey, von dem er ja selbst sagt: *ἀλλ' ἐγὼ οὐ πιθόμην ὑπ' ἀνοίας „καὶ νεότητός τοτε, πρὸ πεντεκαίδεκα σχεδὸν ἐτῶν*, „und halte nur die Entstehung desselben in einem angemessenen „Zeitraume vor dem Hermotimos fest."

EX SCRIPTIS SECUNDAE PERIODI, QUID DE PHILOSOPHIA STATUERIT LUCIANUS, EXPONITUR.

Nonnisi pauca sunt et exigui momenti quae ex scriptis sophisticis ad quaestionem propositam eruere potuimus, neque tamen illa omni pretio destituta; si enim ex scriptis satiricis, quid Lucianus quadragenarius de philosophia senserit, nobis apparebit, quid ante studiorum conversionem eadem de re existimaverit e paucis illis indiciis colligi poterit. In recitationibus enim sophisticis propter benevolentiae captandae studium ea quae multis ingrata esse debebant tangere noluit; contra in scriptis satiricis nihil ejusmodo metuens, libere quid sibi de philosophia videretur elocutus est. Ad haec igitur aggredimur.

Initium hujus disquisitionis faciemus a dialogo, qui *Hermotimus* inscribitur. Ut enim mittam egregias dictionis et compositionis virtutes quibus hic liber excellit, duo

sunt ob quae in hac nostrae disquisitionis parte prae ceteris magni est momenti: primum enim de rebus gravibus graviter hic disputat Lucianus; alterum est, quod brevi post studiorum ejus conversionem hic dialogus est confectus. Quae quum ita sunt, *Hermotimi* argumentum ita enarraturus sum, ut qua disserendi ratione contra philosophorum sectas usus sit appareat.

Lucinus Hermotimum Stoicum sexagenarium rogat, ut sibi viam ad philosophiam monstret. Stoicus primum docendi partes suscipit, mox vero, quum Lucinus ejus rationes et argumenta premat, magistri personam deponit ut auditoris vice fungatur. Lucinus ita disputationem instituit, ut in omnes philosophorum scholas eam valere moneat. [1])

Primum ex Hermotimo quaerit, quibus rationibus ductus, quum philosophari instituisset, Stoicam philosophiam ceteris anteponendam duxerit. Hermotimus magnum Stoicorum numerum, bonam famam qua inter *ἰδιώτας* florebant, corporis habitum et vestitum decentem memorat, denique, quum firmiora argumenta pro-

---

1) Cap. 85: *ἀλλὰ κοινὸς ἐπὶ πάντας ὁ λόγος· τὰ γὰρ αὐτὰ πρὸς σὲ εἶπον ἄν, εἰ τὰ Πλάτωνος ἢ Ἀριστοτέλους ᾕρησο τῶν ἄλλων ἀκρίτων ἐρήμην καταγνοὺς κ. τ. λ.*

ferre non possit, ducente numine Stoicam se philosophiam amplexum esse profitetur. Lucinus vero, quum in talibus argumentis acquiescere nequeat, ipse philosophiam quae ceteris sit anteponenda quaerere aggreditur.

Virtutem comparat cum urbe, cujus cives beatissimam degunt vitam; viam vero qua hanc urbem adire liceat ignoranti multi se offerunt duces, quorum alius aliam viam monstrat. Iam quomodo bonum ducem ab imperito dignoscere quis poterit? Neque sorti id permittere licet: non est enim prudentis et justi hominis, ut unum aliquem e multis sine idoneis rationibus ceteris anteponat; neque Hermotimum sequi placet, qui unam tantum viam cognitam habeat. Negat Stoicus se ceteras vias nescire, qui a magistro omnes philosophorum doctrinas esset edoctus [1]). Leve hoc argumentum ita refutat Lucinus, ut simul moneat nullam scholam sequi ante licere quam quaenam vera sit tibi constet; hac autem de re certum quid affirmari non posse nisi quis in omnes inquisiverit. Negat Hermotimus, his usus exemplis: Si quis dicat bis duo

---

1) Cap. 32: *ὁ γὰρ διδάσκαλος κἀκεῖνα μεταξὺ καὶ διέξεισι πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀνατρέπει γε αὐτὰ προςθεὶς αὐτός.*

facere quatuor, non omnes adeundi erunt arithmetici, ut utrum hac in re consentiant necne cognoscas; si ergo Stoici vera docent, non necesse habeo ceteros adire philosophos. Ad haec Lucinus: Nihil ad rem est quod dixisti, o bone, quum res, de quibus inter omnes constat, comparaveris cum iis, de quibus omnes dissentiunt, axiomata arithmetica cum quaestionibus philosophorum.

Aliud Hermotimus exemplum profert hocce: Si, postquam duo homines in templum intraverunt, poculum furto sit ablatum, satis erit in alterum inquisivisse. Hoc argumentum ita attenuat Lucinus, ut rem ab Hermotimo parum recte esse propositam ostendat. Fac non duo sed plures homines in templum intrasse, praeterea quid ereptum sit et ex qua materia confectum plane latere: omnes igitur exuendi erunt, qui templum ingressi sunt, et rebus omnibus in medio depositis nostrum erit *εἰκάζειν ὅ τι ποτ' αὐτῶν πρέποι ἂν θεῶν κτῆμα οἴεσθαι.*

Idem provocat ad rationem, qua in ludis Olympicis subsessor (*ὁ ἔφεδρος*) eligatur, quo clarius appareat, nos, nisi omnes philosophorum doctrinas cognitas habeamus, veram invenire non posse. Quod si vero magistrum tali doctrina instructum invenire non possimus, ipsi in singularum scholarum placita inquiramus et quae ab unaquaque proferantur attento animo sub

examen vocemus necesse erit, Epicharmei dicti memores: *νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν.*

Hermotimus hanc quidem veri inveniendi rationem probat; mox tamen artem longiorem esse, vitam breviorem quam ut hac via veram invenias philosophiam agnoscit. Naturae hanc culpam esse monet Lucinus; negat Hermotimus, qui omnem jam veri inveniendi spem in cineres redactam videns magna cum indignatione exclamat: *οὐκ, ἀλλ' ὑβριστὴς ἀεὶ σύ, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν μισεῖς φιλοσοφίαν καὶ ἐς τοὺς φιλοσοφοῦντας ἀποσκώπτεις.* Arrogantiae etiam accusat Lucinum, qui solus se verum perspexisse crederet, ceteros quotquot philosopharentur delirantibus similes haberet. Ille ita se defendit, ut se cum omnibus verum nescire aperte fateatur.

Jam aliam argumentandi viam ingreditur Stoicus; concedit in omnes philosophias inquirendum esse, negat multum temporis ad tale examen requiri: ut enim ex ungue leonem finxit Phidias, ita ex cujusque scholae capitibus ipsius naturam et indolem dijudicare licet. Lucinus, rejectis inanibus comparationibus, concedit scholae cujusque capita intra brevissimum temporis spatium edisci posse, multum autem temporis requiri, ut quaenam earum vera doceat possit dijudicari. Non aliam enim ob causam tot libros conscripsisse philo-

sophos, quam ut pauca illa argumentando probarent.

Aliud argumentum profert Hermotimus, quod huc fere redit: qui vinum emere cupit, probum vini venditorem adit et ex exiguo specimine totum dijudicat; idem in philosophorum doctrinis faciendum. Negat Lucinus, qui rursus monet ab adversario res, de quibus inter omnes constat, comparari cum iis, de quibus dissentiunt fere omnes; quum autem philosophi de iisdem rebus alio die aliter statuant, comparationem ita demum justam fore dicit, si vas non vino sed variis seminibus repletum cum philosophia comparetur.

Iam inania Hermotimi argumenta satis refutata credens, nova affert, quibus quam difficile sit veram invenire philosophiam ostendat. Nam primum praeter interiorem diversarum disciplinarum cognitionem requiritur acre et subtile ingenium [1]) ad eas inter se dijudicandas; tum fieri etiam potest ut nemo veram philosophiam invenerit. Neque minor difficultas inde nobis nascitur, quod optimos cujusque scholae magis-

---

1) Cap. 64: *κριτικῆς τινος, ὦ θαυμάσιε, καὶ ἐξεταστικῆς παρᾱσκευῆς καὶ νοῦ ὀξέος καὶ διανοίας ἀκριβοῦς καὶ ἀδεκάστου [ἐνδεῖ], οἵαν χρὴ εἶναι τὴν περὶ τῶν τηλικούτων δικάσουσαν· ἢ μάτην ἂν ἅπαντα ἑωραμένα εἴη.*

tros ab imperitis dignoscere nos oportet. Nihil igitur nobis restat, nisi ut magistrum inveniamus, qui de demonstratione deque dubiorum dijudicatione artem quam norit nos doceat; quum vero ipsi illi hoc de se profitenti credere non liceat, alter nobis adhibendus erit, qui utrum vera de se profiteatur magister ille necne dijudicare possit; ita autem eadem usque recurret difficultas. Postremo philosophos tali argumentandi ratione uti dicit, qua aut ab principiis minime certis proficiscantur, aut incerta et obscura cum perspicuis et probatis misceant.

His expositis, Hermotimum senem his fere verbis consolatur: Non tu solus a speratis illis bonis procul manes, sed omnes quotquot philosophantur quasi de asini umbra inter se pugnant. Non enim datum est homini, ut tam elatum scopum mentis acie attingat. Ne vero propterea mihi irascare, qui te ex dulci somnio excitaverim. Erroris causa haec esse mihi videtur: quae prima magister tibi tradidit falsa erant; tu autem, cum ista non ita ut par fuerat exploravisses, postea absurdissima quaeque, dummodo cum primis illis consentirent, pro veris habuisti. Multi aetate provectiores, etsi se deceptos esse a philosophis probe sciunt, tacent, ne de pristino honoris statu dejiciantur; si vero aliquem inveneris qui hoc de se profiteatur, hunc veri amantem,

hunc probum, justum et, si lubet, philosophum appella.

In iis quae deinceps addit cum Stoicorum aretalogiam ut humanas vires excedentem reprehendit, tum spinosas quaestiunculas, prae quibus virtus quae in agendo cernitur saepe negligatur, acerbe carpit; denique Hermotimo auctor est, ut in posterum vulgari more vitam agat, nil nimis elatum animo concupiscat. Hermotimus his dictis obtemperat: deposito pallio, vestem purpuream induit, barbam tondet, in philosophos acerbissimum odium profitetur.

Paullo longius in hujus dialogi argumento enarrando morati sumus, quoniam nullibi quid de philosophia statuerit tam aperte ostendit Lucianus quam in hoc libro. [1]) Nam ut concedo illum in hoc dialogo prae-

---

1) Recte de hujus pretio judicavit Hermannus l. l. p. 207: „Der Abschnitt über Lucians Philosophie ist der magerste und „ungenügendste im ganzen Buche, (in Jacobi libello supra laudato) „und gleichwohl hätte diese Schrift gewiss eine ausführliche Analyse „in eben so hohem Grade als jede andere verdient, da sie nicht bloss, „wie Hr. Jacob sagt, fur Lucians Ansicht von philosophischen „Schulen, sondern fur seine Betrachtung der Philosophie selbst und „des abstracten Wissens überhaupt sehr wichtig ist, und sowohl dem „wissenschaftlichen Ernste der Behandelung als dem Zeitpuncte ihrer „Entstehung nach den Mittelpunct seines ganzen Schriftstellersthums „bildet.“ u. s. w.

cipue id egisse ut sectas philosophorum vellicaret et demonstraret vitae spatium non sufficere, ut ex tot doctrinis vera eligi possit, ita manifestum esse puto, scriptorem in ultima dialogi parte quam inanem omnem philosophiam duceret aperte significasse. Negat Talbotius,[1]) qui Eclecticum illum fuisse efficit ex cap. 52, ubi Lucinus negat se dixisse de omni philosophia desperandum esse, et ex cap. 64, ubi monet ad diversas disciplinas inter se dijudicandas acre et subtile ingenium requiri; sed in errorem, ut mihi videtur, est inductus eo quod non satis attendit, Lucinum his verbis uti in ea disputationis parte, qua quae postulentur in eo, qui veram philosophiam invenire propositum sibi habeat, declarat. In iis enim quae deinde disputat Lucinus demonstrare aggreditur, fieri posse ut vera philosophia nondum sit inventa et Hermotimo iterum roganti, utrum de philosophia desperandum sit necne, nihil respondet (cap. 67). Nemo autem, opinor, in Talbotii

1) Oeuvres complètes de Lucien de Samosate, traduction nouvelle par Eugène Talbot. Paris chez L. Hachette et C° 1857. Introduction et Notice p. VII: „Si je ne m'abuse sur le sens d'un passage du traité „intitulé *Hermotimus*, il me semble que Lucien, loin de se renfermer „dans le scepticisme exclusif, qu'il est de tradition de lui reprocher, „déclare avec une sincérité parfaite, qu'il est sérieusement en quête „de la vérité philosophique."

sententiam ibit qui ad ea, quae cap. 70 sqq. in philosophorum demonstrandi rationibus reprehendit, et ad ea, quibus Hermotimum consolari conatur, attenderit.[1]) Maximi praeterea momenti ad nostram sententiam corroborandam sunt quae idem in geometria [2]) reprehendit: nam qui in doctrinis mathematicis de vero inveniendo desperat, is certe philosophiae contemplationi multo minus fidei tribuat necesse est. Idem de philosophia judicium in aliis scriptis hujus periodi Lucianum tulisse, deinceps demonstrabimus. Transeamus igitur ad dialogum, qui *Parasitus* inscribitur.

Hunc dialogum recte, ut opinor, Planckius [3]) ante annum 166 p. Ch. n. confectum esse statuit. Etsi enim externa indicia ad aetatem definiendam plane desunt, tamen tum ex materia et tractandi ratione, quae est mere sophistica, tum ex imperfecta dialogi forma, tum e facetiis et salibus, quibus philosophos et rhetores ludit, efficio, hoc opus iis annumerandum esse, quae brevi post studiorum conversionem Lucianus composuit. Quae ad quaestionem propositam pertinent, haec sunt.

---

1) Cf. supra dicta pag. 29: „Postremo cett.“

2) *Herm.* c. 74.

3) l. l. p.

Simo parasitus, postquam artem esse parasiticam ratione ac via demonstravit, jam magis magisque se effert atque omnium artium optimam eam esse gloriatur.[1] Philosophia et rhetorica, quae omnium fere consensu primum inter artes tenent locum, quanto sint parasitica arte inferiores, ita demonstrare aggreditur, ut illas ne esse quidem usquam in natura et mundo statuat. Nam nec rhetoricam nec philosophiam unum idemque habent omnes. Arithmetica ubique terrarum eadem est; philosophorum scholae multae sunt ac variae, quae neque in principiis neque in finibus consentiunt. Attamen aliae artes venia fortasse dignae, si in iis aliquid sit parum consentiens; *φιλοσοφίαν δὲ τίς ὡς ἀναγκαίαν ἀνάσχοιτο μὴ μίαν εἶναι, καὶ μηδὲ σύμφωνον αὐτὴν ἑαυτῇ μᾶλλον τῶν ὀργάνων; μία μὲν οὐκ ἔστι φιλοσοφία, ἐπειδὴ ὁρῶ καὶ ἄπειρον οὖσαν. πολλαὶ δὲ οὐ δύνανται εἶναι, ἐπειδήπερ ἡ φιλοσοφία μία.* Contrarium apud parasitos obtinet, qui omnibus in rebus eadem sentiunt.

Totam hanc argumentandi rationem sophistam olere non est quod moneam; idem de toto dialogo dictum volo. Nisi ergo nobis ex Hermotimo constaret, quid de philosophia statuerit Lucianus, nihil ex his dictis effici posse statueremus. Nunc autem ambobus his

---

1) Cf. *Paras.* cap. 26 sqq.

dialogis collatis pro certe affirmare ausim, Lucianum, quae in *Hermotimo* contra philosophiam serio disputavit, eadem in *Parasito* ludentem tetigisse.

Quae deinceps disputat Simo, quibus veteres et aequales philosophos acerbissime perstringit, haec nihil ad quaestionem propositam faciunt, quae, quid Lucianus de philosophia statuerit, inquirit. Ad aliud igitur opus transeamus, dialogum dico, qui *Piscator* inscribitur.

In hoc dialogo multi insunt loci, qui quam vehementer de vera philosophia invenienda desperaverit, clare testantur.

Dialogi argumentum huc fere redit. Principes antiquitatis philosophi postquam a Plutone impetrarunt, ut per unum diem reviviscant, Athenas se conferunt, ut a Luciano qui ipsos ludibrio habuisset gravissimas sumant poenas. Ibi multis precibus ab illo exorantur ut litem Philosophiae dijudicandam permittant. Lucianus postquam consilium hoc ut talibus viris dignum laudavit, ita pergit: *Ποῦ τὴν Φιλοσοφίαν εὕροι τις ἄν; οὐ γὰρ οἶδα ἔνθα οἰκεῖ, καίτοι πάνυ πολὺν ἐπλανήθην χρόνον ἀναζητῶν τὴν οἰκίαν, ὡς συγγενοίμην αὐτῇ· εἶτα ἐντυγχάνων ἄν τισι τριβώνια περιβεβλημένοις καὶ πώγωνας βαθεῖς καθειμένοις παρ' αὐτῆς ἐκείνης ἥκειν φάσκουσιν, οἰόμενος εἰδέναι αὐτοὺς ἀνηρώτων· οἱ δὲ*

πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγνοοῦντες ἢ οὐδ' ὅλως ἀπεκρίνοντό μοι, ὡς μὴ ἐλέγχοιντο οὐκ εἰδότες, ἢ ἄλλην θύραν ἀντ' ἄλλης ἀπεδείκνυον. οὐδέπω γοῦν καὶ τήμερον ἐξευρεῖν δεδύνημαι τὴν οἰκίαν. κ. τ. λ. [1])

Mox tamen prodit Philosophia, quam Virtus, Temperantia, Justitia, Eruditio, postremo Veritas prosequuntur. Ingenue Lucianus fatetur se Veritatem non cernere, quam obscurius ita indicaverat Philosophia: *ἡ ἀμυδρὰ δὲ αὕτη καὶ ἀσαφὴς τὸ χρῶμα ἡ Ἀλήθειά ἐστιν.* Novis igitur indiciis Veritatem Luciano ostendit Philosophia: *τὴν ἀκαλλώπιστον ἐκείνην οὐχ ὁρᾷς, τὴν γυμνήν, τὴν ὑποφεύγουσαν ἀεὶ καὶ διολισθάνουσα.* Tandem vix illam agnoscit: *Ὁρῶ νῦν μόγις.*

Ex his dictis cum *Hermotimo* collatis efficio, Lucianum nullam probasse philosophiam, imo de veritate invenienda desperasse. Sunt qui ex cap. 6 et 30 contrarium affirmant, quorum sententiam refellere instituam in ea disputationis parte, qua, qualem philosophiam laudaverit Lucianus, exponetur.

Nullibi vero tam aperte odium in philosophiam professus est quam in dialogo, qui *Necyomantia* inscribitur. Hujus vero libri fidem multi viri docti addubi-

---

1) Cap. 11.

2) Cap. 16.

tarunt, Solanus, Wielandus, Jacobsius, Jacobus, Wetzlarius: qui, quum in eo libello iisdem interdum verbis quae in aliis scriptis dixit Lucianus repeti viderent, hunc dialogum illi abjudicarunt. Recte autem Hermannus monuit, ejusmodi dictorum repetitionem ad libri auctoritatem infringendam minime sufficere, provocans ad illud Isocratis dictum Epist. VI, § 7: *καὶ γὰρ ἂν ἄτοπος εἴην, εἰ ὁρῶν τοὺς ἄλλους τοῖς ἐμοῖς χρωμένους αὐτὸς μόνος ἀπεχοίμην τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ πρότερον εἰρημένων.* Accedit quod Lucianus saepissime hoc jure usus est; quod cuique apparebit, qui comparaverit *Ver. Hist.* II, 9, cum *Mort. Dial.* 12; *Ver. Hist.* II, 19 (*αἱ δὲ γυναῖκές εἰσι πᾶσι κοιναὶ καὶ οὐδεὶς φθονεῖ τῷ πλησίον, ἀλλ᾽ εἰσὶ περὶ τοῦτο μάλιστα Πλατωνικώτατοι*) cum *Vit. Auct.* cap. 17; *Nigrin.* cap. 30 cum *Mort. Dial.* 5, 6, 7, 8, 9. Nulla igitur ratio est, cur non Lucianeum habeatur hoc opus, cujus summa huc fere redit.

Menippus descendit in Orcum, ut optimam vitae agendae rationem discat: frustra enim a poëtis, qui de Diis perversissima quaeque narrabant, frustra a philosophis, qui vehementer inter se dissentiebant, talia doceri exspectaverat. Ingenue autem fatetur se inde maximum cepisse solatium, quod non solus verum nesciret, sed cum sapientissimis hominibus humanam

sortem experiretur. In Orco Tiresiam adit, ut a praeclaro illo vate rectum vivendi modum doceatur; qui, cum primum sententiam effari recusat, tandem precibus motus haec praecipit, cap. 21: *ὁ τῶν ἰδιωτῶν ἄριστος βίος, ὥστε τῆς ἀφροσύνης παυσάμενος τοῦ μετεωρολογεῖν καὶ τέλη καὶ ἀρχὰς ἐπισκοπεῖν, καὶ καταπτύσας τῶν σοφῶν τούτων συλλογισμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα λῆρον ἡγησάμενος, τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θήρασαι, ὅπως τὸ παρὸν εὖ θέμενος παραδράμῃ γελῶν τὰ πολλὰ καὶ περὶ μηδὲν ἐσπουδακώς.*

Ne quis ex his verbis iniquum de Luciano judicium ferat, duo monenda sunt: primum *ἰδιώτας* non dici ineruditos, sed, ut ex cap. 4 apparet idque convenienter Graecae linguae usui, eos qui philosophiae studiis non operam dant; [1]) alterum, non omnia quae Menippus disserit Luciano esse tribuenda. Scriptor enim,

---

1) Conf. *Fug.* cap. 4: *πρὸς τίνων οὖν ἠδίκησαι, εἰ μήτε τοὺς ἰδιώτας μήτε τοὺς φιλοσόφους αἰτιᾷ; Pisc.* 34: *οἱ ἰδιῶται ὁπόσοι συμπίνουσι γελῶσι δηλαδὴ καὶ καταπτύουσι φιλοσοφίας; Herm.* cap. 67: *ἀλλὰ δεήσει ἡμᾶς ἰδιώτην τινὰ βίον ζῆν ἀποστάντας τοῦ φιλοσοφεῖν.* Plato. Leg. XI, 933: *ἐὰν μὲν ἰατρὸς ὢν τυγχάνῃ ἐὰν δὲ ἰδιώτης.* Prot. 322. C.: *εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιωταῖς.* Prot. 322. C.: *ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν αὐλήσεως ἐπαΐοντας.*

ut recte monuit Wielandus[1]), in Menippi persona informanda servavit legem illam poëtices:

„Servetur ad imum,
qualis ab incepto processerit, et sibi constet.“

Haec de *Necyomantia.*

Collatis his dialogis, efficimus, Lucianum de vera philosophia desperasse; restat, ut quid de praecipuis philosophorum placitis statuerit explicemus.

---

1) Wieland. Th. 1, p. 202: „Unstreitig bediente sich dieser (Lucian) „der Gelegenheit, manches, das er nicht geradezu in seiner eigenen „Person hätte sagen mögen, dem Menippus in den Mund zu legen: „aber manches musste er ihn doch auch wohl bloss darum sagen „lassen, um seinem bekannten Charakter getreu zu bleiben. Lucian ist „in vielen seiner Dialogen Dramatischer Dichter und an das Gesetz „„servetur ad imum, qualis ab incepto processerit, et sibi constet“ „eben so gut gebunden als ein Anderer.“

QUID LUCIANUS DE PRAECIPUIS PHILOSOPHORUM PLACITIS STATUERIT, EX SCRIPTIS SECUNDAE PERIODI EXPONITUR.

Haec nostrae disquisitionis pars clarius etiam demonstrabit, vera esse quae supra a me de Luciano disputata sunt. Videbimus enim illum, quum placita de Dei providentia deque hominum libertate se invicem tollere, placita autem de Deo mundi opifice et de animi immortalitate multis partibus contra sanam rationem pugnare opinaretur, de philosophia desperasse, ut quae res tantas tantique momenti explicare non posset. Horum singula deinceps aggressuri primum de Deo mundi opifice quid statuerit videamus.

In dialogo, qui *Icaromenippus* [1]) inscribitur, primas tenet partes festivus ille Menippus, qui, quum neque

---

1) Quae supra de Menippi persona in scriptis Lucianeis disputavimus hic repetere non opus est.

in rebus physicis neque in quaestionibus metaphysicis vera a philosophis accipere possit, ipsum adit Jovem, ut de rebus tanti momenti certior fiat. Ingenue fatetur se de mundi origine, de naturae consilio, de summo opifice nihil certi potuisse invenire [1]), et acerbissime in philosophos invehitur, qui de incertissimis quibusque rebus certa se tradituros professi contraria et absurda proferant: *πρῶτα μὲν γὰρ αὐτοῖς ἡ περὶ τοῦ κόσμου γνώμη διάφορος, εἴ γε τοῖς μὲν ἀγέννητός τε καὶ ἀνώλεθρος εἶναι δοκεῖ, οἱ δὲ καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ καὶ τῆς κατασκευῆς τὸν τρόπον εἰπεῖν ἐτόλμησαν, οὓς καὶ μάλιστα ἐθαύμαζον θεὸν μέν τινα τεχνίτην τῶν ὅλων ἐφιστάντας, οὐ προστιθέντας δὲ οὔτε ὅθεν ἥκων οὔτε ὅπου ἑστὼς ἕκαστα ἐτεκταίνετο· καίτοι πρό γε τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως ἀδύνατον καὶ χρόνον καὶ τόπον ἐννοεῖν.* [2]) Neque tamen eorum se sententiam probare qui deos esse negent, nude addit. Cum his dictis conferre operae pretium est, quae in *Hermotimo* cap. 81 de philosophia Stoicorum pantheisticâ disserit homo rusticus: *ἀκούομεν δὲ αὐτοῦ* (Stoicae philosophiae sec-

---

1) Cap. 4: *οὐ γὰρ εἶχον εὑρεῖν οὐθ᾽ ὅπως ἐγένετο οὔτε τὸν δημιουργὸν οὔτ᾽ ἀρχὴν, οὐθ᾽ ὅτι τὸ τέλος ἐστὶν αὐτοῦ.*

2) Cap. 8.

tatorem dicit) *λέγοντος, ὡς καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἐν οὐρανῷ ἔστιν, ἀλλὰ διὰ πάντων πεφοίτηκεν, οἷον ξύλων καὶ λίθων καὶ ζώων ἄχρι καὶ τῶν ἀτιμοτάτων.* Ex his locis pro certo efficere licet, Lucianum in gravissima hac quaestione nullius sectae sententiam probasse, sed omnem potius veri inveniendi spem abjecisse. Haec de Deo mundi opifice; nunc quid de Dei providentia et existentia (ut hoc verbo utar) statuerit videamus.

In dialogo, cui titulus est *Jupiter Tragoedus*, Pater deorum hominumque inducitur sollicitus de eventu litis, quae Damin Epicureum inter et Timoclem Stoicum de quaestione, utrum dii essent et providerent rebus humanis, mota erat. Jupiter deos convocat, ut quodnam huic malo remedium adhibeatur deliberent. Quaestione proposita, omnes tacent praeter Momum, qui deos acerbissime reprehendit, talia incusans: Jure ab Epicureis deorum providentiam tolli, qui probos homines maximis in miseriis versari, malos summa felicitate gaudere saepe videant, oracula nihil certi prodere, poëtas pessima quaeque de diis narrare, res denique, quae hominibus utilitatem afferant, mortales habere auctores bene sciant. Neptunus fratri suadet, ut istos homines quoquomodo e medio tollat; at Jupiter, cum neque contra Fatum hominem interficere queat, et ipse ἐξ

ἐϱήμης κϱατεῖν nolit, istud consilium rejicit; neque magis, quae Apollo et Hercules suadent, Jovi placent. Diis ita deliberantibus, repente Hermes ἀγοϱαῖος nuntiat Stoicum et Epicureum jam manus conseruisse; deliberationes igitur missas faciunt, ut quae ab utroque afferantur audiant.

Stoicus, postquam circumstantium coronam in Damin excitare frustra conatus est, quibus argumentis efficiat deos providere rebus humanis exponit. Primum e certo ordine, qui in natura totoque mundo agnoscitur, id apparere dicit. Epicureus hoc argumentum petitione principii laborare respondet; nam esse in natura certum ordinem satis constare, a providentia autem illum ordincm esse institutum minime inde sequi; a fortuito initio potuerunt ista originem duxisse et nunc in statu illo consistere. Attenuato hoc argumento, Stoicus Homero se fidem- habere dicit, qui deos providere mortalibus docet. Damis vero ut facile concedat Homerum optimum esse poëtam, ita negat aut illum aut alium quemvis poëtam de rebus divinis idoneum testem adhiberi posse; jucunda enim et dulcia veris saepe anteponi a poëtis.

Ad justitiam divinam, in Euripideis fabulis spectatorum ante oculos positam, provocat Stoicus. Damis autem inane hoc argumentum ita refutat, ut simul

quam diversa Euripides de rebus divinis docuerit, quum nulla legis poëticae necessitas urgeret, clarissime ostendat. Desperata causa ad argumentum ex absurdo confugit Stoicus: Omnes igitur errant populi, qui et credunt esse deos et illos colunt? Damis respondet, populos si ulla alia in re, in rebus divinis certe mirum quantum inter se dissentiri. Porro ex oraculis efficit Stoicus et esse deos et providere mortalibus; adversarius vero paucis exemplis usus fallacia et obscura esse oracula ostendit. Coeli signa, fulmen, tonitru, cetera ejus generis testatur Timocles; Damis autem coeli signis minime probari Jovem tonare et fulminare monet; alia certe affirmant Cretenses qui Jovis sepulcrum monstrant. Iam aliud argumentum profert Stoicus. Ut navis, nisi gubernatoris manu regatur, non rectum tenet cursum, ita mundus sine gubernatoris ope ferri non potest. Damis hanc comparationem vehementer claudicare respondet: gubernator enim quae optima sunt navi consulit et parat; nihil in ea adest quod inutile aut absonum sit, at contraria prorsus in mundo locum habere videmus. Postremo Stoicus in angustias redactus ad syllogismum confugit: *εἰ γάρ εἰσὶ βωμοί, εἰσὶ καὶ θεοί· ἀλλὰ μὴν εἰσὶ βωμοί, εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί*: quo argumento extenuato, ridens discedit Damis, quem Timocles conviciis insequitur.

Negat igitur Lucianus, qui sub Damis persona latet,

deorum existentiam et providentiam certis argumentis probari posse. Transeamus ad ea, quae contra Fatum disputavit.

In *Mort. dial.* XXX Sostratum latronem inducit, qui cum jam in eo esset, ut in Pyriphlegethontem conjiceretur, ita se apud Minoëm defendit, ut Fato constituto hominum actiones non esse liberas, itaque homines ipsos jure neque ad supplicia condemnari neque praemiis affici posse ostendat. Uberius idem argumentum tractat in dialogo, qui *Jupiter confutatus* inscribitur, in quo Cyniscus Fato constituto Dei quoque providentiam tolli docet.

Restat ut quid de animi immortalitate statuerit exponamus. Magni momenti ad hanc quaestionem sunt quae Lucianus serio loquens in libro, qui *de Morte Peregrini* inscribitur, disserit de Christi sectatoribus, qui spe immortalitatis mortem oppetere non recusabant, cap. 13: *πεπείκασι γὰρ αὑτοὺς οἱ κακοδαίμονες τὸ μὲν ὅλον ἀθάνατοι ἔσεσθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν ἀεὶ χρόνον, παρ' ὃ καὶ καταφρονοῦσι τοῦ θανάτου καὶ ἑκόντες αὑτοὺς ἐπιδιδόασιν οἱ πολλοί.* Ex his dictis luce clarius patet Lucianum omnem spem vitae futurae abjecisse. Idem efficio e Demonactis effato ab illo laudato, *Dem.* cap. 32: *ἄλλου δέ ποτε ἐρομένου* (Demonactem), *εἰ ἀθάνατος αὐτῷ ἡ ψυχὴ δοκεῖ εἶναι; 'Αθάνατος,*

ἔφη, ἀλλ' ὡς πάντα. i. e. ut aeterna sunt omnia, quae e materia sunt conflata.

In beatorum insulae descriptione facete ridet eos, qui de statu hominum post mortem certa docerent: *Ver. Hist.* lib. II, cap. 12: *'Εσθῆτι δὲ χρῶνται, ἀραχνίοις λεπτοῖς, πορφυροῖς. αὐτοὶ δὲ σώματα μὲν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἀναφεῖς καὶ ἄσαρκοί εἰσι, μορφὴν δὲ καὶ ἰδέαν μόνην ἐμφαίνουσι, καὶ ἀσώματοι ὄντες ὅμως οὖν συνεστᾶσι καὶ κινοῦνται καὶ φρονοῦσι καὶ φωνὴν ἀφιᾶσι κ. τ. λ.* Haec de animi immortalitate.

Denique omnes omnino disquisitiones de animi immortalitate, de deo mundi opifice, cet. inanes Lucianum duxisse satis patet ex iis, quae *Bis Acc.* cap. 34 contra Dialogum disputat: *ἀλλ' ἐγὼ οἶδ' ἅπερ μάλιστα λυπεῖ αὐτόν, ὅτι μὴ τὰ γλίσχρα ἐκεῖνα καὶ λεπτὰ κάθημαι πρὸς αὐτὸν* (Dialogum) *σμικρολογούμενος, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ καὶ πόσας κοτύλας ὁ θεός, ὁπότε τὸν κόσμον κατεσκευάζετο, τῆς ἀμιγοῦς καὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας ἐνέχεεν ἐς τὸν κρατῆρα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐκεράννυτο κ. τ. λ.* Ergo, quod spinosis istis quaestionibus non gaudeo, ideo, inquit, Dialogo invisus sum.

Lucianus igitur cum Dei existentiam et providentiam et animi immortalitatem certis argumentis probari posse negaret, desperavit de philosophia, ut quae in rebus gravissimis verum invenire non posset; maluit enim

Lucianus veritatem non assequi, quam veritate se efferre, quae se ipsa tueri et dubitationis vim atque impetum refringere non posset [1]).

---

1) Hermannus l. l. 219: „Lieber keine Wahrheit, als eine Schein-„wahrheit, die jeder Augenblick vernünftigen Nachdenkens erschüt-„tern muss, dieses war sein Wahlspruch, wie der der Sophisten, von „denen sich gleichfalls nicht läugnen lässt, dass sie durch redliches „Streben, durch eine nothwendige Entwickelung aus den Systemen „ihrer Vorgänger auf diesen Standpunct gekommen waren; daher „dieselbe Resignation, bei ihnen auf die Objective, bei Lucian auf „die philosophische Wahrheit“ u. s. w.

QUID LUCIANUS IN ULTIMA VITAE PARTE DE PHILOSOPHIA STATUERIT, EX SCRIPTIS SENILIBUS EXPONITUR.

Lucianum aetate provectiore non amplius desperasse penitus de philosophia, sed Epicuri placita amplexum esse, ex iis, quae *Pro Lapsu* cap. 6 et *Alex.* cap. 25 leguntur, efficit Hermannus; hos igitur locos inspiciamus.

In recitatione mere sophistica, quae ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ

---

1) Herman. l. l. p. 214: „Eine gänzliche Entschuldigung möchten „wir freijlich nicht versuchen, da es aus manchen Spuren nur zu ge„wiss scheint, dass Lucian, unfähig sich auf jener Höhe philosophischer „Resignation, wie der Hermotimos sie ausspricht, dauernd zu halten, „sich späterhin doch dem Epikureismus in die Arme geworfen habe, „den er früher von seiner Verspottung der übrigen Philosophen „keineswegs ausschliesst, der aber allerdings mit seiner handgreiflichen „Nüchternkeit den Ansprüchen, die Lucian an die Wahrheit machte, „am nächsten kam."

προσαγορεύσει πταίσματος inscribitur, narrat Epicurum nonnunquam formulam *ὑγιαίνειν* epistolis praeposuisse: *καὶ τί σοι τοὺς παλαιοὺς λέγω, ὅπου καὶ Ἐπίκουρος, ἀνὴρ πάνυ χαίρων τῷ χαίρειν καὶ τὴν ἡδονὴν πρὸ ἁπάντων αἱρούμενος, ἐν ταῖς σπουδαιοτέραις ἐπιστολαῖς — εἰσὶ δὲ αὗται ὀλίγαι — καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς φιλτάτους μάλιστα ὑγιαίνειν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ προστάττει;* Fateor equidem me non videre, quid ex his verbis ad sententiam suam tuendam effecerit Hermannus; eodem jure ex iis, quae ibidem honorifice de Platone (cap. 4) et de Pythagora (cap. 5) dicuntur, effici liceret eum ad horum doctrinam inclinasse.

Alexandrum inspiciamus. Liber, qui *Alexander* s. *Pseudomantis* inscribitur, post Marci Antonini obitum conscriptus est, ut ex cap. 48 patet, ubi hunc imperatorem *θεὸν* nominat, quod nomen mortuis demum imperatoribus tribui solitum erat: unde efficitur Lucianum sexagenarium fere hunc librum scripsisse. Celsi Epicurei rogatu vitam describit Alexandri, hominis versutissimi et fallacissimi, qui oraculis edendis homines diu deceperat. Alexandrum hunc Epicuro ejusque sectatoribus infestissimum fuisse, per totum librum pluribus verbis commemorat: qui rogatus aliquando, quid faceret Epicurus in Orco, respondit: *Μολυβδίνας ἔχων πέδας ἐν βορβόρῳ κάθηται.* (cap. 25.)

Rationes hujus odii Lucianus has fuisse tradit: *τίνι γὰρ ἄλλῳ δικαιότερον προσεπολέμει γόης ἄνθρωπος καὶ τερατείᾳ φίλος, ἀληθείᾳ δὲ ἔχθιστος, ἢ Ἐπικούρῳ, ἀνδρὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καθεωρακότι καὶ μόνῳ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν εἰδότι; οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Πλάτωνα καὶ Χρύσιππον καὶ Πυθαγόραν φίλοι, καὶ εἰρήνη βαθεῖα πρὸς ἐκείνους ἦν· ὁ δὲ ἄτεγκτος Ἐπίκουρος — οὕτω γὰρ αὐτὸν ὠνόμαζεν — ἔχθιστος δικαίως, πάντα ταῦτα ἐν γέλωτι καὶ παιδιᾷ τιθέμενος.* Haec sunt, e quibus effecit Hermannus Lucianum in ultima vitae parte in Epicuri hortis requievisse. Ad quam quaestionem dijudicandum alios conferre lubet locos, ubi Epicurum cum laude memorat Lucianus, quo clarius quid in hoc philosopho praecipue laudaverit appareat. Narrat Lucianus Alexandrum odisse urbem Amastrin, quod in ea civitate multi Epicuri sectatores viverent; eundem Epicureos a mysteriis arcuisse [1]), et sacerdoti alicui, qui cum Lepido Epicureo amicitiam contraxerat, hoc dedisse oraculum: *μὴ πείθου Λεπίδῳ, ἐπεί οἱ λυγρὸς οἶτος ὀπηδεῖ.* Quibus haec addit Lucianus: *πάνυ γὰρ ἐδεδίει τὸν Ἐπίκουρον, ὡς προεῖπον, ὥς τινα ἀντίτεχνον καὶ ἀντισοφιστὴν τῆς μαγγανείας αὐτοῦ.* [2]) Denique ubi narrat impostorem istum Epicuri

---

1) *Alex.* cap. 38.

2) *Alex.* cap. 43.

librum, qui inscribebatur *κύριαι δοξαι*, in foro combussisse, sic pergit: *οὐδὲ εἰδὼς ὁ κατάρατος, ὅσων ἀγαθῶν τὸ βιβλίον ἐκεῖνο τοῖς ἐντυγχάνουσιν αἴτιον γίγνεται καὶ ὅσην αὐτοῖς εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν καὶ ἐλευθερίαν ἐνεργάζεται, δειμάτων μὲν καὶ φασμάτων καὶ τεράτων ἀπαλλάττον καὶ ἐλπίδων ματαίων καὶ περιττῶν ἐπιθυμιῶν, νοῦν δὲ καὶ ἀλήθειαν ἐντιθὲν καὶ καθαῖρον ὡς ἀληθῶς τὰς γνώμας οὐχ ὑπὸ δᾳδὶ καὶ σκιλλῇ καὶ ταῖς τοιαυταῖς φλυαρίαις, ἀλλὰ λόγῳ ὀρθῷ καὶ ἀληθείᾳ καὶ παῤῥησίᾳ.* [1]) In ultima hujus libri parte fatetur se hujus impostoris vitam descripsisse *Ἐπικούρῳ τιμωροῦντα, ἀνδρὶ ὡς ἀληθῶς ἱερῷ καὶ θεσπεσίῳ τὴν φύσιν καὶ μόνῳ μετ᾽ ἀληθείας τὰ καλὰ ἐγνωκότι καὶ παραδεδωκότι καὶ ἐλευθερωτῇ τῶν ὁμιλησάντων αὐτῷ γενομένῳ κ. τ. λ.* [2]) Aliter atque Hermannus hanc Epicuri laudationem interpretatus est Chlebus [3]), qui censet Lucianum, quae in quemquam hominum cadere negavisset, Epicuro concessisse, non quod reapse sic sentiret, sed propter singulare studium et amorem, quo Celsus, ad quem hunc librum scripsit, Epicurum diligeret. Nos neque cum Hermanno statuendum putamus, Lucianum Epicureum esse factum, neque Chlebo damus, illum, quae

---

1) *Alex.* cap. 47.
2) *Alex.* cap. 61.
3) l. l. p. 51.

*

in neminem mortalium cadere posse sexcenties dixisset, Epicuro tribuisse. E locis enim supra laudatis manifestum est, Lucianum ubique laudare Epicurum ὥς τινα ἀντίτεχνον καὶ ἀντισοφιστὴν τῆς μαγγανείας, atque eo pertinent laudes eximiae, quibus illum tam impense cumulat. Nimirum Lucianus eo tempore cum Celso, Lepido aliisque Epicureis amicitiam contraxerat; familiariter utebatur amicis, qui quum idem de Dei providentia sentiebant, tum etiam pari odio impostores et magos persequebantur: accidit igitur, quod plerumque fit, ut propter communem hostem et commune periculum intestinae dissensiones omitterentur. Accedit quod, quum ceteri philosophi, Platonis, Chrysippi et Pythagorae sectatores, tacerent, Epicureos, qui soli fortiter contra Alexandrum pugnavissent, non impense laudare non poterat. Itaque magis propter commune superstitionum odium et ob naturalem quandam voluntatis consensionem Epicuri praeconem se praestitit, quam quod illius de rerum natura mundoque placitis esset addictus [1]).

---

1) Recte haec monuit Wieland. l. l. Th.I. p. XL: „Um diese (Aberglaube „und Schwärmerey) so wirksam zu bestreiten wie Lucian, muss mann „ihr gebohrner Feind und von der Natur selbst (wie Ulysses gegen „die Zaubereyen der Circe vom Merkur) mit einem Moly versehen „worden seyn, dass alle ihre magischen Einflüsse unkräftig macht: und „wer diess ist, wird sich freylich, wenn ihm die Wahl frey steht, „lieber zu Democrit und Epicur, seine natürliche Verwandtem, halten, „als zu Pythagoras und Plato, deren Vorstellungsart sich mit der „seinigen so wenig als Oel mit dem Wasser vereinigen lässt."

LUCIANUM PHILOSOPHIAM PRACTICAM LAUDASSE DEMONSTRATUR.

Non desunt, qui cum Lucianum philosophiam nunc laudibus in coelum extulisse, nunc ludibrio habuisse ex *Pisc.* cap. 29 et e *Nigrino* videant, varium, inconstantem et levem hominem illum appellent. Quum autem ad Luciani ingenium judicandum magni sit momenti, quid hac de re statuendum sit, declarare, in illorum argumenta nunc inquirere lubet. Primum in censum veniat locus ex *Pisc.* cap. 30. Parrhesiades a philosophorum principibus *ὕβρεως* accusatus his fere verbis se coram Philosophia defendit: „derelictâ Rhetoricâ, sub tua tutela quod reliquum mihi erat vitae transigere in animo habebam; *κἀπειδὴ μόνον παρέκυψα ἐς τὰ ὑμέτερα, σὲ μὲν, ὥσπερ ἀναγκαῖον ἦν, καὶ τούσδε ἅπαντας ἐθαύμαζον ἀρίστου βίου νομοθέτας ὄντας καὶ τοῖς ἐπ' αὐτὸν ἐπειγομένοις χεῖρα ὀρέγοντας, τὰ κάλλιστα*

καὶ συμφορώτατα παραινοῦντας, εἴ τις μὴ παραβαίνοι αὐτὰ μηδὲ διολισθάνοι, ἀλλ' ἀτενὲς ἀποβλέπων ἐς τοὺς κανόνας οὓς προτεθείκατε, πρὸς τούτους ῥυθμίζοι καὶ ἀπευθύνοι τὸν ἑαυτοῦ βίον, ὅπερ νὴ Δία καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ὀλίγοι ποιοῦσιν. [1])

Quis est ita caecus, qui non videat his verbis, non sine leni derisione philosophorum illorum qui aliter loquantur, aliter vivant, laudari eam philosophiae partem quae ad recte beateque vivendum pertinet? Lucianus enim etsi philosophorum placita de mundi principiis rebusque divinis nihili faceret, tamen nec studium illorum veri inveniendi improbavit et praecepta moralia satis laudare non potuit. In dialogo, qui *Bis accusatus* inscribitur, Platonis placita de rebus metaphysicis procaci risu persequitur [2]), etsi brevi ante dixit se derelicta Rhetorica in Academiam aut in Lyceum velle abire [3]). Idem de Pythagora dictum volo. Pythagoream enim metempsychosin et numeros saepissime multo sale defricuit [4]);

---

1) Planck. l. l. p. 18, 25.

2) *Bis Acc.* cap. 34.

3) *Bis Acc.* cap. 32: *ἐς δὲ τὴν Ἀκαδήμιαν ἢ ἐς τὸ Λύκειον ἐλθόντα τῷ βελτίστῳ τούτῳ Διαλόγῳ συμπεριπατεῖν, ἠρέμα συνδιαλεγομένους, τῶν ἐπαίνων καὶ κρότων οὐ δεομένους.*

4) *Vit. Auct. Gallus.*

ipsum vero Pythagoram *Alex.* cap. 4 *σοφὸν ἄνδρα καὶ τὴν γνώμην θεσπέσιον* appellat. Unum habeo, quem excipiam, Socratem, de quo nostrum minus magnifice judicasse facile concedo. Non necessarium duco, ut quae a viris doctis ad Lucianum defendendum sint prolata [1]), hic referam; tantum monuisse sufficiat, nec Socratis aetate nec postea, ipso etiam Luciani aevo, defuisse, qui propter mutuum sectarum odium aut insitam animi malignitatem de patre philosophorum aut falsa excogitarent aut aliorum maledicta vel suspiciones in majus augerent [2]). Haec de *Piscatore.*

Multo etiam minus in *Nigrino* Lucianum philosophiam illam de schola laudasse jam e fronte libri agnoscere licet. In praefatione enim philosophorum tumidam superbiam facete ludit; in iis autem, quae ex Nigrini persona disputat, Romanorum imprimis dementiam illam, qua equos, hereditates, balnea, ceteraque ejusmodi summis in bonis ponerent, acriter carpit. [3]) Recte igitur de

---

1) Wieland, Th. 2. S. 271. Jacob. l. l. 77. seq.

2) *Alex.* 4: *ἀλλ' εἴ τις τὰ χείριστα καὶ βλασφημότατα τῶν ἐπὶ διαβολῇ περὶ τοῦ Πυθαγόρου λεγομένων, οἷς ἔγωγε οὐκ ἂν πεισθείην ὡς ἀληθέσιν οὖσιν, ὅμως συναγάγοι ἐς τὸ αὐτό, πολλοστὸν ἂν μέρος ἅπαντα ἐκεῖνα γένοιτο τῆς Ἀλεξάνδρου δεινοτήτος.* *Paras.* 35, 43 et 56. Conf. Lusac Lect. Attic. p. 112 sqq.

3) *Nigrin.* cap. 12—35.

Nigrino haec dicit Meesius: „Nigrinus, etsi Platonicus, practicam potissimum profitetur philosophiam, „et eas de vita et moribus sententias explicat, quas „efficacissime ipsum Lucianum satiricis suis scriptis in „lucem posuisse videbimus.“ [1])

Idem de Demonacte dictum volo, qui nullam scholam prae ceteris sectatus est et communi more vitam agere proposuit. Hermannus quidem hunc libellum non magno in pretio habuit, quod rhetorico consilio esset confectum [2]). Nos autem ut concedimus hoc opusculum a Luciano provectiore aetate esse conscriptum, ita negamus rhethorico consilio illud esse compositum. Etenim quae dixit et quae fecit Demonax, ea ita nude et sine

---

1) Mees. l. l. p. 49.

2) Herm. l. l. p. 219: „Dass er übrigens auch in den reihen „der Philosophen selbst einige fand, die seinen Ansprüchen genügten, „erklärt er selbst zu wiederhohlten Mahlen und das Praedicat θαυμαστὸς „γέρων, das er Epiktet giebt, zeigt seine Achtung fur diesen ächten „Weisen unverkennbar; ob dieses nämliche aber in solchem Grade, „wie Hr. Jacob meint, vom Demonax gelte, möchten wir nicht so „gewiss behaupten; schon die Vergleichung mit Sostratos zeigt, dass er „jenen gleichfalls als eine Art Naturmerkwürdigkeit, als eine Curiosität „im Reiche der Psychologie schildert, zu geschweigen, das dieses „Schriftchen sowohl Chronologischen Indicien, als auch der Schreibart „nach mit Herkules und Bacchus gleichzeitig zu fallen und folglich „mehr zu rhetorischen als philosophischen Zwecken geschrieben zu „seyn scheint.“

verborum ornatu commemorat Lucianus, ut omni rhetoricae artis affectatione vacet narratio. Accedit quod quae in hujus viri laudem profert multis auditorum invisa esse debebant. [1])

Ex nullo autem dialogo tam luculenter apparet Lucianum a metaphysicis quaestionibus abhorruisse, contra practicam philosophiam summis laudibus extulisse, quam ex *Hermot.* cap. 79, ubi Stoicum ita alloquitur: *ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνό πω κατανενόηκας, οἶμαι, ὡς ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἔργοις δήπου ἐστίν, οἷον ἐν τῷ δίκαια πράττειν καὶ σοφὰ καὶ ἀνδρεῖα, ὑμεῖς δὲ — τὸ δὲ ὑμεῖς ὅταν εἴπω, τοὺς ἄκρους τῶν φιλοσοφούντων φημί — ἀφέντες ταῦτα ζητεῖν καὶ ποιεῖν, ῥημάτια δύστηνα μελετᾶτε καὶ συλλογισμοὺς καὶ ἀπορίας καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐπὶ τούτοις διατρίβετε, καὶ ὃς ἂν κρατῇ ἐν αὐτοῖς, καλλίνικος ὑμῖν δοκεῖ.*

Prae ceteris autem virtutibus omnibus laudavit *τὴν αὐτάρκειαν.* Neque mirum: cum enim casu omnia regi, morte omnia finiri statueret, non potuit non virtutem illam, quae efficere posset ut sua quisque sorte, quam fortuna dedisset, contentus viveret, aliis omnibus anteponere. Tribus imprimis in dialogis, in *Cynico*,

---

1) Demonactem religionem popularem et metaphysicas disquisitiones inanes duxisse cap. 11, 32 et 43 narrat.

in *Gallo* et in *Timone* hujus virtutis exempla aequalibus imitanda proposuit. Longum foret horum dialogorum argumenta enarrare; illud monuisse satis habeo, Lucianum in tribus his dialogis vitam pauperem sed honestam vitae in ignavia et deliciis peractae longe anteposuisse.

At vero non satis habuit Lucianus *τὴν αὐτάρκειαν* laudasse; cum enim videret impostores et adulatores divitiis et honoribus gaudere, probos contra homines prae animi libertate maximis saepe miseriis conflictari, indignatus quod mali in puppi sederent, probi in sentina locum obtinerent, nihil pluris fecit quam ut versutorum impostorum detegendis fallaciis prohiberet, quominus boni homines deciperentur, honesti suis praemiis destituerentur. Neque mirandum, si maxime in pseudophilosophos et pseudoprophetas est invectus, qui venerabile nomen et personam assumerent, quo facilius sua vitia et fraudes tegere possent. Ethico igitur consilio Lucianus satiras scripsit. Negat id quidem Hermannus, qui Lucianum, quum de moribus aequalium corrigendis desperaret, indignatione tantum ductum satiras scripsisse pro certo affirmat: [1]) quam tamen

---

1) Hermann. l. l. p. 221 : „Aber das hiesse das Wesen der Satire „ganz verkennen, wenn man ihr den Zweck zu lehren zuschreiben

sententiam probare equidem non possum. Lucianus enim de moribus aequalium corrigendis minime desperavit; nunquam, si hanc spem abjecisset, bonorum virorum vitas descripsisset, ut claris exemplis proponendis aequales ad recte honesteque vivendum excitaret[1]). Accedit, quod utilitatem se spectasse duobus in locis aperte profitetur; in *Alexandro*, cujus extrema verba haec sunt: *οἶμαι δὲ, ὅτι καὶ τοῖς ἐντυχοῦσι χρήσιμόν τι ἔχειν δόξει ἡ γραφή, τὰ μὲν διεξελέγχουσα, τὰ δ' ἐν ταῖς τῶν εὐφρονούντων γνώμαις βεβαιοῦσα.* Idem affirmat in libro qui *de Mercede Conductis* inscribitur, cap. 5: *περὶ δὲ ὧν προεῖπον τῶν πεπαιδευμένων ἄξιον ἀγανα-*

„wollte; sie ist gerade der Ausbruch des Unmuthes einer edlen Seele „über die Mängel einer Zeit, der sie zu helfen verzweifelt, der nicht „durch eine dichtgeschaarte Zuhörerschaft, sondern durch das Echo „der leeren Wände gesteigert wird, das ihm nur sein eigenes Gefühl „zurückklingt; die Begeisterung des Hasses, wie Schlegel so schön „von Juvenal sagt, und wer sollte den belehren wollen, den er „hasst? etc."

1) *Dem.* cap. 2: *Περὶ δὲ Δημώνακτος ἤδη δίκαιον λέγειν ἀμφοῖν ἕνεκα, ὡς ἐκεῖνός τε διὰ μνήμης εἴη τοῖς ἀρίστοις τόγε κατ' ἐμέ, καὶ οἱ γενναιότατοι τῶν νέων καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ὁρῶντες ἔχοιεν μὴ πρὸς τὰ ἀρχαῖα μόνα τῶν παραδειγμάτων σφᾶς αὐτοὺς ῥυθμίζειν, ἀλλὰ κἀκ τοῦ ἡμετέρου βίου κανόνα προτίθεσθαι, καὶ ζηλοῦν ἐκεῖνον, ἄριστον ὧν οἶδα ἔγω φιλοσόφων γενόμενον.*

κτεῖν καὶ πειρᾶσθαι ὡς ἔνι μάλιστα μετάγειν αὐτοὺς καὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἀφαιρεῖσθαι. Quibus ex locis efficio, Lucianum satiris scribendis ethicum consilium persecutum esse. Quae si vere a me sunt disputata, hac in parte laude dignus est scriptor, qui, pro veri rectique amore qui in ipso inerat, hominum odio se obviam ferre non dubitavit, si modo posset *idonea dicere vitae.*

THESES.

I.

Injuria Bruckerus, Planckius, alii, negant vera esse quae de Peregrini morte Lucianus memoriae tradidit.

II.

Nullo jure Chlebus (*de Luciano philosopho*, p. 50) statuit, Lucianum opinione, qua animi immortalitatem rejiceret, ita esse usum, ut libidinum dulcedinem prae ceteris omnibus expetendam esse statuerit.

III.

Recte Planckius (*Quaestiones Lucianeae*, p. 191): qui ut *Nigrinum* ita *Cynicum* propter argumentorum gravitatem a Luciano scriptum negant, ut Solanus, alii, parum mihi videntur Luciani ingenium perspexisse."

IV.

Male idem (l. l. p. 10), quum concedit in libello, qui *Astrologia* inscribitur. et ingenii aciem et sermonis concinnitatem desiderari, eum tamen a Luciano juvene illum scriptum esse statuit hoc usus argumento: "Ut

maximae res ita splendidissima etiam ingenia a minimis saepissime proficiscuntur initiis, quorum vestigia in iis quae seriori aetate scripserunt, vix inveneris."

V.

Jure Groteus (*Hist. of Greece,* tom. VI p. 336) statuit in concione Atheniensium, qua de insula sphacteria deliberaretur (Thuc. lib. IV, cap. 27), non Cleontis sed Niciae agendi rationem fuisse improbandam.

VI.

Jure Thucydidem ob rem male gestam condemnarunt Athenienses (Thuc. lib. IV, cap. 103 sq.)

VII.

Recte Plattner (*der Proc. bei den Att.* p. 111) statuit *συμβολαίας δίκας* (Thuc. lib. I, cap. 77) esse lites, quae pactionibus publicis nituntur.

VIII.

Jure Rowlinson (Herod. th. III p. 356) Grotei sententiam Perioecos post Lycurgum exstitisse statuentis, rejicit.

IX.

Jure Westermannus negat orationem, quae *πρὸς Ἄφοβον ψευδομαρτυριῶν* inscribitur, Demostheni esse tribuendam.

X.

Recte Stuveus Olynthiacarum orationum solitum ordinem ita mutandam censet, ut secunda ante primam ponatur.

XI.

Recte Beckerus (*Handb. der Röm. Althertk.* th. II, 1 Abth. 126 sqq.) docet Decemviros legibus scribendis eo consilio esse institutos ut jurisdictionem emendarent.

XII.

Assentior Langio (*über Zahl und Amtsgewalt der Consulartribunen*) statuenti, tribunorum militum consulari potestate legitimum numerum initio fuisse *senarium.*

XIII.

Male reipublicae consuluit Metellus Scipio, quum legem Clodiam de censoribus abrogaret.

XIV.

Rejicienda eorum sententia (Hirtii, Zumptii,) qui statuunt Curtium Rufum sub Augusti regno vixisse.

XV.

Non adstipulari possum summi viri Macaulaei effato (*Crit. and Hist. Ess.* th. IV p. 5): „We think, that, as civilisation advances, poetry almost necessarily declines."

XVI.

Minus recte Macaulaeus (*Crit. and Hist. Ess.* vol. III p. 98): „The Epicurean, who referred all happines to bodely pleasure, and all evil to bodely pain, might have been expected to exert him self for the purpose of bettering his own physical condition and that of his neighbours."

XVII.

Recte Hegelius (th. XIII p. 134): „Was wir Orientalische Philosophie nennen, ist weit mehr die religiöse Vorstellungsweise der Oriëntalen, der es sehr nahe liegt für Philosophie genommen zu werden.“

XVIII.

Horat. lib. 1. *Carm.* XXXVII vs. 24 legendum:

nec muliebriter
expavit ensem nec latentes
classe cita *prope*ravit oras;

vulgo *repa*ravit.

XIX.

Soph. *Antig.* 1029 legendum:

ἀλλ' εἶκε νουθετοῦντι μηδ' ὀλωλότα κέντει.

vulgo *ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι κτέ.*

XX.

Ibid *σὺδ' οὐ πέφυκας πάντα προσκοπεῖν ὅσα*
λέγει τις, ἢ πράσσει τις ἢ ψέγειν ἔχει.
τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ,
ἐμοὶ δ'ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου τάδε
τὴν παῖδα ταύτην οἷ' ὀδυρεται πόλις
λόγοις τοιούτοις, οἷς σὺ μὴ τέρψει κλύων·

vulgo in primo versu *σοῦ δ'οὖν πέφυκα κτέ* et ultimus versus *λόγοις τοιούτοις κτέ.* post tertium *τὸ γὰρ σὸν ὄμμα* etc. ponitur.

Ex officina typographica J. G. Andriessen.